

ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง

วัฒนธรรม ประเพณี เป็นที่ดึงดูด เป็นมรดกของสังคมที่ควรรักษา หวงแหน พัฒนาให้คงอยู่สืบไปชาติใดมีมรดกทางวัฒนธรรมมาก ย่อมเป็นศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิ

วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิต และวิถีความคิด (A way of and A way of think) กล่าวคือวัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ภูมิปัญญาชาวบ้าน

แต่มีความหมายกว้างว่า ซึ่งวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย รวมถึงความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกของมนุษย์ ที่ได้พัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าเจริญงอกงาม และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ชุมชน และสังคม

จากนิยามข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า สุทธิ กล่าวรักรัษ์ ได้สรุปความหมายของคำว่าวัฒนธรรม ได้อย่างปริบทรอบคอบ จึงได้นำมาเป็นแนวทางในการเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่แสดงออกของมนุษย์ ที่ได้พัฒนาให้เกิดเจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อสังคม เท่าที่มีอยู่ในชาวลาวเวียง ซึ่งผู้เขียนรู้จักคุ้นเคยและเป็นบุคคลที่อุปถัมภ์ขึ้นมาในโลกในกลุ่มชนชาติพันธุ์นี้ ชาวลาวเวียงบ้านสิงห์ ต่างก็นับถือพุทธศาสนา อย่างศรัทธามั่น มีจิตใจเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อเรื่องบาปบุญ และเรื่องกรรม และเชื่อว่ามนุษย์มีกรรมเป็นของตนเองและชาติหน้ามีจริง ดังนั้น จะทำบุญกันอย่างสม่ำเสมอ วันธรรมดาก็มักจะใส่บาตรตอนเช้าที่หน้าบ้าน ในวันธรรมสวนะ หรือ วันพระก็จะไปทำบุญตักบาตรที่วัดใกล้บ้าน ครั้นเมื่อถึงเวลาสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาหรือวันอาสาฬหบูชา หรือในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ก็จะไปตักบาตรทำบุญ และถือศีลนอนพักค้างคืนที่วัด ด้วยเหตุที่พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวลาวเวียง

ดังนั้น ประเพณีวัฒนธรรมจึงมักจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลัก ประเพณีที่สำคัญของชาวลาวเวียงอันมีประจำชีวิต ได้แก่ ประเพณี การเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน และ ประเพณีการตาย ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีงานบุญสงกรานต์ ประเพณีงานบุญ ๑๒ เดือน ประเพณีสารทลาว (แก้วข้าวหอม) ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีทำบุญทอดกฐิน ประเพณีแห่ดอกไม้ในวันสงกรานต์ ฯลฯ

ประเพณีของชาวลาวเวียงที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต

ประเพณีการเกิด คนลาวเวียงโบราณ มีรายละเอียดมากมายในการปฏิบัติ เกี่ยวกับประเพณีชีวิต อันว่าด้วยการเกิด ของสมาชิกใหม่ในสังคม นับตั้งแต่ แม่ผู้ตั้งครรภ์ กำหนดว่า หากรับประทานอาหารอะไร ก็ให้รับประทานให้อิ่ม อย่ารับประทานของจุกจิก ไม่เดินรับประทาน ให้ตักน้ำ หาบน้ำ ต่ำข้าว ออกกำลังกาย ไม่อยู่นิ่งเฉย จะได้คลอดง่าย ฝ่ายสามีต้องจัดเตรียมหาฝืนมีไม้มะขาม ไม้ส้มป่อย ไม้ตะแบก เป็นต้น ตั้งสุ่มฝั่งแดดไว้ให้มากๆ ตัดเป็นท่อน ยาวประมาณศอกเศษ ไม้เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๒ เซนติเมตร กะประมาณใส่ไฟได้ ๗-๑๕ วัน แล้วแต่ว่าจะอยู่ไฟนานเท่าใด ใกล้คลอดจัดทำที่เผาไฟ โดยตัดไม้ไผ่ลำโต กว้าง ๑ เมตร ยาว ๒ เมตร ฝาซีก ออก ทำเป็นสี่เหลี่ยมหัวท้าย เสียบด้วยสลักไม้ ยึดตรงไว้ พื้นปูด้วยกาบกล้วยโตๆ นำดินมาใส่ถ้าจะอยู่ไฟ ๕ คืบ ใส่ดิน ๕ กระบุง จะอยู่ไฟ ๙ คืบ ก็ใส่ดิน ๙ กระบุง ต่ำอัดแน่น จะทำเป็นที่ก่อไฟบนบ้าน คนลาวเรียก “แม่คิงไฟ” แบนแทนดิน สี่เหลี่ยมสำหรับก่อไฟบนบ้านได้ โดยไม่ลุกลามไปที่อื่นไม้ไหม้กระดานพื้นบ้าน

เตรียมหาหมอต่ำแยทำคลอด เตรียมไม้รวกไว้ผ่าซีกเล็กทำเป็นมิดตัดสายรก หรือสายสะดือ เตรียมกาต้มน้ำ หม้อต้มน้ำร้อนให้พร้อม

เมื่อถึงกำหนดคลอด หมอตำแยจะนำมาดำเนินการ เมื่อทารกคลอดออกมา ไม่ร้องก็จะจับศีรษะห้อยลง แล้วใช้มีดตบเบาๆ ที่ก้น เด็กจะร้องมีความเชื่อว่าถ้าหากไม่ร้องเด็กจะไม่ลืมความหลังเมื่อชาติก่อน ถ้าร้องแล้วก็จะลืมทุกอย่างหมด มาเริ่มเป็นชีวิตใหม่ เวลาตัดสายรก หรือสายสะดือ ใช้ไม้รวกคมๆตัด ไม่ใช่โลหะ เพราะเองว่าจะเกิดอันตราย หรือไม่สะอาด ขณะตัดใช้หัวขมิ้นรองสายสะดือ ไว้ด้วย หมอตำแยจะใช้นิ้วล้วงในคอเด็ก เอาก้อนคลิตเเก่าๆออกมาจากปาก ส่วนรกที่ติดกับเด็กเมื่อตัดสายรกแล้ว ก็นำรกไปล้างให้สะอาด ใส่เกลือฝ่งให้ถูกที่จะทำ ให้ศีรษะเด็กเกิดเป็นชันตุพุง อันนี้เป็นความเชื่อ

ขณะอยู่ไฟ ก็มีการเอามือเอาเท้าพาดบนราว ข้างแม่คิงไฟจะมีหลักสองหลัก มีไม้ท่อนยาว ทำมาจากไม้ต้นลิ้นฟ้า นำมามัดปลายทั้งสองข้างเข้ากับหลัก แล้วเอามือพาดหรือห้อยเวลาอยู่ไฟ การอยู่ไฟคือ นอนอย่างไฟให้มดลูกเข้าอู่ ให้มดลูกแห้ง ทำนองนั้น ต้มน้ำร้อนอาบ ต้มน้ำร้อนจัด เอาน้ำร้อนเทลงใต้ถุนให้ถูกสุนัข ถ้าสุนัขร้องตื่นนั้นแหละต้องร้อนขนาดนั้น แล้วพยายามตี้มเข้าไป จึงจะดี ชั้นแรกนำส้มมะขามเปียกมาคั้นใส่น้ำประมาร้วย ก้วยเตี่ยว ใส่เกลือมากๆ ให้คนคลอดตี้มก่อน ต่อมามีการแกงหัวปลี ให้คนคลอดรับประทาน ชับน้ำนม อาหารหลักคือ ข้าวกับปลาแห้ง และเกลือคั่ว อย่างอื่นห้ามรับประทาน

ขั้นตอนของเด็กคลอดใหม่ จะนำเด็กมาอาบน้ำอาบทำให้สะอาด จัดเอากระดังใบใหญ่มาปูผ้า ปูเบาะรองผ้า ยางเอาเด็กกวางลงเอาสมุดดินสอใส่ไว้ในกระดัง จะได้เรียนหนังสือเก่งๆ เอาหัวหอมใส่ไว้ในกระดัง เอามหาหงส์ใส่ในผ้ามัดข้อมือเด็กไว้ แก้อาการแน่นท้องอืดเฟ้อ ปวดท้อง แก้ได้สารพัด

จากนั้นผู้เฒ่าประจำตระกูลก็จะมาผูกแขนเรียกขวัญเข้าสู่ร่าง ผูกแม่ก่อน แล้วมาผูกให้ลูก ใช้ด้ายสายสิญจน์แล้วผู้เฒ่าก็ยกกระดังที่มีเด็กแบเบาะนอนอยู่นั้น ขึ้นร้อนไปร้อนมาอย่างเบาๆ แล้วกล่าวว่า “สามวันลูกผีสี่วันลูกคนน้อ” ส่วนใหญ่ก็จะรอดเป็นผู้เป็นคนมาจนถึงทุกวันนี้ สมัยก่อนเวลาลูกคลอด ไม่ค่อยได้จดเวลาตกฟากไว้ หาอะไรไม่ทันบางทีก็จดไว้ที่ข้างฝานั้นแหละ ต่อมาก็ลบเลือนหายไป กว่าจะแจ้งที่อำเภอก็คลาดเคลื่อนไปก็มีมากมาย บางคนเกษียณอายุราชการเมื่อ ๖๕ปี ก็เคยได้ยินกันมามากแล้ว

สิ่งที่ทุกข์ทรมานของแม่ที่คลอดลูก คือการนั่งมดลูก โดยการเอาใบต้นระหุงแดง ๓-๔ ใบ มาวางบนหน้าท้อง เอาเถาตุตหมุดหมามาถักเป็นเชือก แล้วม้วนเป็นเสวียนหม้อ วางบนใบระหุง จากนั้นเอาหม้อดินใส่เกลือ ตั้งบนเตาไฟให้ร้อน แล้วยกมาตั้งที่หน้าท้อง มันจะไม่ถูกท้องเพราะมีเสวียนหม้อที่ทำด้วยเถาตุตหมุดหมา รองรับอยู่ท้องทำทุกวันขณะที่อยู่ไฟ เพื่อให้มดลูกเข้าอู่ และจะทำให้มดลูกแห้ง หญิงหรือแม่ที่คลอดจะได้ไม่เจ็บป่วยภายหลัง

การอยู่ไฟถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก หากหญิงคลอดลูกคนใดไม่อยู่ไฟหรืออยู่ไฟไม่ครบตามกำหนด จะเจ็บป่วยร่างกายไม่สมบูรณ์ บางคนอาจจะถึงกลับเสียชีวิตหรือพิการตลอดชีวิต หญิงคลอดลูกสมัยก่อนจึงต้องอยู่ไฟกันอย่างเคร่งครัด มาถึงสมัยนี้ มาคลอดที่โรงพยาบาล ก็สะดวกสบาย ไม่มีการอยู่ไฟแต่อย่างใด ประเพณีอยู่ไฟจึงสูญหายไปตามกาลเวลา

ประเพณีการบวช ชาวลาวเวียงนับถือพุทธศาสนา ถือว่าการได้บวชเรียนเป็นเรื่องสำคัญ คนที่ไม่บวชเรียนก่อนถือว่าเป็น “คนดิบ” ไม่สุก ยังไม่สมควร จะมีเหย้ามีเรือน หรือเป็นผู้นำครอบครัว คนที่บวชเรียนแล้วเรียกว่า “ทิด” หรือ บัณฑิตผู้รู้ ความเชื่อเดิม ถือ การบวช จะเป็นการช่วยการช่วยบิดามารดาให้ได้บุญ เกาะผ้าเหลืองขึ้นจากอบายภูมิสู่สวรรค์ พิธีการบวชคงคล้ายกับปัจจุบัน จะต่างกันในเรื่องละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่ใช่สาระสำคัญ คนลาวจะนิยมบวชเมื่ออายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ หากบิดามารดาอยู่ไม่ครบหมายถึง มีการล้มหายตายจากไปข้างใดข้างหนึ่ง หรือไม่มีทั้งสอง ก็ให้บวชเมื่ออายุ ๒๑ปี การบวชส่วนใหญ่ก็จะศึกษาธรรม โดยเฉพาะปริยัติธรรม บางคนนานถึง ๔-๕ พรรษา เพื่อได้บุญมากๆคนสมัยก่อนนิยมบวชกันหลายพรรษา คนปัจจุบันนี้อย่างมากหนึ่งพรรษา และเหลืออย่างน้อยเพียง๗ วัน

ประเพณีการแต่งงาน (กินดอง) หากหนุ่มสาวรักใคร่ชอบพอกัน ก็จะจัดพิธีแต่งงาน การหนีตามกันไป โดยไม่แต่งงาน ถือว่าทำไม่ถูกต้องตามประเพณีสังคมจะตำหนิติเตียน ทำให้อับอายแก่บิดามารดา และญาติ บิดา

มารดาที่ต้องให้เข้าแกไปสู่ออ มีการให้ของหมั้นแก่เจ้าสาว อาจเป็นแหวน หรือสร้อยคอทองคำ เมื่อถึงกำหนดฤกษ์ ส่วนใหญ่จะให้พระภิกษุสงฆ์ตรวจหาฤกษ์ที่ดีเป็นสิริมงคล กำหนดวันแต่งงาน เพื่อจะได้อยู่กันตลอดไปอย่างมีความสุข ถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร ตามความเชื่อของคนโบราณ เรื่องสินสอดทองหมั้นฝ่ายชายเป็นผู้จัดหา ขบวนขันหมากคล้ายกับคนไทย แต่ขันหมากคนลาวนั้นเป็นขันหมากจริง เพราะหมากพลูจับไว้อย่างดี มีหมากดิบไว้สำหรับเคี้ยว

ประเพณีการตาย ประเพณีการตายของคนลาวเวียง อาจแตกต่างจากแหล่งอื่นๆ การตายมี ๒ อย่าง คือ การตายดี กับตายไม่ดี การตายดีคือการเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วตาย ตายไม่ดีคือ ถูกฆาตกรรม จมน้ำตาย สัตว์ร้ายทำร้ายจนตาย อันนี้เรียกว่าตายโหง วิธีการปลงศพของคนตายดีกับตายไม่ดีจะแตกต่างกันออกไป ตามประเพณีความเชื่อ ถ้าตายดีก็จะปลงศพด้วยการเผา ถ้าตายไม่ดี หรือที่เรียกว่าตายโหงก็จะใช้วิธีการฝัง แต่บางแห่งก็ทำกลับกัน ตายดีฝัง ตายไม่ดีเผา ต่างฝ่ายต่างมีเหตุผลของกันและกัน

พอมมีคนตายที่บ้าน ก็จะมีการอาบน้ำศพ สมัยนี้ใช้รดน้ำที่มีผู้ตาย สมัยก่อนปล้ำศพขึ้นมาเลย อาบกันจริงๆ หมัดน้ำเป็นตุ่มๆ ไปเลย ทาแป้งทาขมิ้น พออาบเสร็จก็แต่งกายให้ โดยการเอาเสื้อผ้าใส่ โดยกลับเสื้อไปติดกระดุมข้างหลังคนตาย นุ่งโจงกระเบนกลับจากข้างหน้ากลับกับคนเป็น ผ้านุ่งไม่ถือว่าเป็นใหม่หรือเก่า ให้ฉีกตามชายสักเล็กน้อย ถ้าเป็นกางเกงก็สวมกลับหน้ากลับหลัง ตรงข้ามกับคนธรรมดา แล้วมัดตราสังมัดหัวแม่เท้าขกัน มัดข้อเท้าโยงไปมัดข้อมือ เอาดอกไม้รูปเทียนใส่มือมัด มัดให้แน่นถือเอาไว้ นัยว่าจะเอาดอกไม้นี้ไปไหว้เจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์เบื้องบนโน้น การลงโลงคนธรรมดาก็อาจจัดทำโรงไม้ หรือหีบศพ เอากันง่ายๆ คือ ล้มต้นจ้าว เอาไม้จ้าวมาแปรรูปเป็นกระดานแผ่น ตีแผ่นกระดานเป็นหีบศพแบบหยาบๆนั้น ภายในรูปเสื้อปูใบตอง นำศพลงไปแล้วเอาตับจากใส่ลงไปเอาต้นหวายใส่ลงไปปิดฝาโลง หากไม่ปิดก็เอาผ้าขาวคลุมตลอดโลงชาย ตกข้างๆ หัวท้ายมัดขิดดี สวดศพก็สวดกันคืนเดียว ตอนเย็นมีการเลี้ยงข้าวปลาอาหารคนที่มาช่วยงาน และเอาข้าวสำหรับไปเลี้ยงศพด้วย เวลาว่างเอาแ่งโรยไว้ด้วย เผื่อจะเห็นร่องรอยว่าผีมากินข้าว ศพที่ตั้งอยู่ในบ้าน เวลาเลี้ยงข้าวศพเลี้ยงผี เอาสำหรับไปตั้งไว้ที่นอกบ้าน ไม่ได้ตั้งไว้ที่ข้างโลงศพแต่อย่างใด ศพที่ตายโหงก็จะเผือกไม้ไผ่ห่อ นำไปฝังเลย ง่ายดี

ก่อนจะนำศพออกจากบ้าน ก็กลับบันไดเสีย เอาห้องบันไดหลายชั้น บันไดคนโบราณกลางคืนลากขึ้นมาบนบ้าน กลางวันต้นขึ้นมาก็ลากบันไดลงไป ปฏิบัติเช่นนี้ทุกวันฉะนั้น บันไดจะพลิกง่ายกลับง่ายไม่เหมือนกับบันไดสมัยนี้ ทำหนาแน่นพลิกไม่ได้ ที่พลิกบันไดก็เพื่อจะให้ผีจำบ้านไม่ได้ ไม่ให้ผีกลับขึ้นมาบนบ้านรบกวนคนในบ้านอีก คนโบราณว่าพอฟีกลับมาขึ้นที่หน้าบ้าน ผีก็จะรำพึงรำพันว่า “บ้านแม่แล้ว แต่หัวกะโหลกแม่” ผีก็ร้องไห้เดินกลับไป นำสงสาร นอกจากกลับหรือพลิกบันไดแล้ว ก็ให้คว่ำตุ่มน้ำทิ้งให้หมดทุกใบทั้งบ้านด้วย

พอศพไปถึงวัดก็นิมนต์พระมาสวดศพแล้วก็เผา หรือ ฝังศพ เป็นอันเสร็จพิธี สรุปลแล้วไม่ยุ่งยาก ยืดยาวเหมือนสมัยปัจจุบัน ที่สำคัญคือ คนสมัยก่อนโดยเฉพาะคนลาวเวียงมีฐานะทางสังคมต่ำ คือเป็นทาส และมีฐานะยากจน ส่วนใหญ่จนมากก็มีใช้เผือกห่อแล้วฝังที่ป่าช้า ไม่มีการขุดมาทำบุญกระดูก ฝังแล้วฝังเลยตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เวลาจะก่อสร้างอาคารขุดลงไปลึกสักนิด จะพบโครงกระดูกของคนโบราณ มีท่อนกระดูกซึ่งหัวเข้าถึงปลายเท้า ยาวกว่าคนปัจจุบันนี้มาก ที่ป่าช้าวัดบ้านสิงห์พบเป็นประจำ เพราะมีการก่อสร้างศาลาประชาคมสร้างโรงเรียน ๓-๔ หลัง เมื่อเร็วๆนี้

วิธีการเผาศพ ในสมัยก่อนไม่มีฌาปนสถานหรือ เมรุเผาศพ เมื่อมีคนตายก็เผากลางแจ้งใกล้ๆ ป่าช้า เริ่มด้วยเตรียมฟืนสด หรือหมาด ยาวกว่าโรงศพเล็กน้อย เป็นไม้เท้าที่จะหาได้ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณหนึ่งคืบ นำมาวางซ้อนกันเป็นสี่เหลี่ยมเหมือนลำหูลู ซ้อนกันเป็นชั้นๆ สูงประมาณสองเมตรจากพื้น เมื่อศพมาถึงป่าช้า ก็นำพระมาสวดมาตึกาบังสุกุล เสร็จแล้วขุดหลุมเจาะโลงให้น้ำไหลลงหลุมให้หมด ทูบมะพร้าวอ่อนวางหน้าศพ นำศพขึ้นตั้งบนเชิงตะกอน เปิดฝาโลง เอาฟืนทับศพไว้ เพราะเวลาเผาศพจะลุกขึ้นมาหนึ่ง หงิกงอทำนองนั้น เสร็จแล้วลงมือเผาด้วยสับหรือ จะเป็นผู้ควบคุมญาติและชาวบ้านใกล้เรือนเคียงก็จะช่วยกันเผา ประมาณ ๓ ชั่วโมง ก็ใกล้ค่ำพอดี รอจนรุ่งเช้า จึงจะมาเก็บกระดูกไปทำบุญ ตอนเช้าที่มาเก็บกระดูก จะคอยสังเกตที่กองเถ้า

ถ่านนั้นมียอยเท้าสัตว์หรือคน ถ้าเป็นสัตว์ ดูให้ชัดว่าเป็นสัตว์อะไร พอเป็นเค้าสันนิษฐานว่า คนตายนั้นจะไปเกิดเป็นอะไรในชาติหน้า

ประเพณีการทำบุญในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ชาวลาวเวียงบ้านสิงห์ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา มีการปฏิบัติที่เคร่งครัดตามหลักของพระพุทธองค์ ในระหว่างวันเข้าพรรษา ชาวลาวเวียงทุกครัวเรือนจะต้องไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ ทั้ง ๘ ค่ำและ ๑๕ ค่ำ ไม่เคยขาด คนสมัยก่อนปฏิบัติอย่างนั้นจริงๆ ในวันธรรมสวนะ ผู้เฒ่าผู้แก่จะถือศีลแปด วัดบ้านสิงห์จึงมีอุบาสก อุบาสิกามากมาย นอกจากนั้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันขึ้นปีใหม่ ก็ยังไปทำบุญกันเสมอมิได้ขาด

ในการไปทำบุญ ในความหมายนี้ คือ การเตรียมอาหารไปตักบาตรทำบุญถวาย พระชาวลาวเวียงทุกคนจะตระเตรียมสำหรับคาว หวาน ดอกไม้ธูปเทียนใส่กระจาด โดยมีไม้คานหาบไป ปฏิบัติเหมือนกันทุกคน ทุกครอบครัว กระจาดสานด้วยไม้ไผ่ มีหูทำด้วยหวาย ใช้เป็นที่สอดไม้คานหาบ กระจาดมี ๒ ข้าง กระจาดข้างหนึ่งจะใส่ดอกไม้ธูปเทียน ชันข้าว ส่วนมากสมัยก่อน คนจะใช้ขันเหลือง หรือ ชันลงหิน ชัดด้วยมะกรูดกับ ขี้เถ้า จากเตาไฟที่ใช้ฟืน เหลืองอร่ามสวยงาม ใส่ข้าวสวยร้อนๆ ใช้จานหรือใบตองปิดให้มิดชิด บางคนใช้จาน ที่มีขนมในจาน เพื่อนจะใส่ในฝาบาตรของพระ จะเป็นขนมแห้งขนมต้มมัด ขนมเทียน ขนมชั้นตัดเป็นชิ้น ขนมถ้วยฟูหรืออาจเป็นผลไม้ก็ได้ กระจาด

อีกข้างหนึ่ง จะใส่ขนมที่เอาไว้ฝากญาติใกล้ชิดบ้านเหนือ บ้านใต้ อะไรก็แล้วแต่ ทำบุญแล้วก็ทำทานอีก บนกระจาดจะมีถาดใบโตเท่าปากกระจาด ถาดใบนี้สำคัญเพราะจะวางสำหรับข้าว ที่เรียกว่าสำหรับ เพราะเป็นถ้วยผู้ใหญ่ในงานพิธี ท่านผู้อ่านที่เคารพคงเคยเห็นภัตตาหารที่ถวายพระผู้ใหญ่ ในงานพิธี เป็นสำหรับแบบนั้น แต่ไม่เหมือนตรงที่ว่า ถ้วยชามจะมีลักษณะแบนลงกว่านั้นเล็กน้อย สำหรับหนึ่งจะมีกับข้าว ๔-๕ ถ้วย น้ำพริก ๑ ถ้วย ถ้วยน้ำพริกจะตั้งไว้ตรงกลางสำหรับ กับข้าวก็มีแกงเผ็ด ๑ อย่าง แกงเรียง ๑ อย่าง ผักต้ม ๑ อย่าง ปลาธำทอด ๑ อย่าง อันนี้เคยเห็นมาก็เขียนไปตามที่เคยเห็น ส่วนครอบครัวไหนจะทำอาหารอย่างไรมีมากมาย เกินกว่าจะสาธยายหมด ยิ่งผู้เขียนเคยเป็นเด็กวัดอยู่หลายปี ย่อมจะทราบดีว่าชาวบ้านเขาทำอะไรกันมาถวายพระกันบ้าง ที่สำคัญทุกถ้วยชามจะมีฝาปิด หรือมีหูและปุ่มจับปิดเปิด ฝาได้สะดวก ถ้วยน้ำพริกก็มีฝาปิดมิดชิดด้วย จะเห็นว่าสมัยก่อนเวลาเราเดินทางไปที่วัดก่อนเพื่อน ไหว้พระแล้วตักบาตรเสร็จ ก็มานั่งดูคนที่กำลังเดินมา แสงแดดอ่อนๆ ลอดผ่านม่านหมอกฤดูหนาวนิดๆ มีบรรยากาศมาก จะเห็นคนเดินหาบสำหรับมาเป็นแถวๆ ทางสายบ้านเหนือสายบ้านใต้ สายบ้านเก่า ก็จะเดินข้ามสะพานมาทางโรงสีบ้านเก่าเป็นทิวแถว แต่งตัวนุ่งผ้าถุงหลากสี ส่วนใหญ่สวมเสื้อขาว มีผ้าแพรพาดบ่ากันทุกคน พอมาถึงวัดวางหาบลง จัดข้าวและขนมที่แทนบาตร สมัยก่อนมีแทนบาตร เหมือนสมัยนี้แต่แทนอันเก่าเรือไปแล้วเสร็จแล้วขึ้นมานั่งรอประมาณ ๗ โมงเช้า พระจะลงจากศาลา พระสวดมนต์ ฆราวาสก็ถวายสำหรับกับข้าว พระฉันเสร็จก็ให้ศีลให้พร และทุกคนก็กรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ และญาติทั้งหลาย แล้วก็ขึ้นกุฏิไปเป็นอันเสร็จพิธี ชาวบ้านเดินกลับ

พูดถึงการทำบุญสมัยก่อน จะทำกันเฉพาะวันเข้าพรรษา คือระหว่างเข้าพรรษา หลังจากนั้นก็เลิกทำ จะมาทำอีกที่ก็วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือปีใหม่ มีเหตุผลบางประการเท่าที่เคยเป็นศิษย์วัด ปรากฏว่า ช่วงออกพรรษาแล้ว จะเหลือพระอยู่ที่วัด ๑-๒ รูป เท่านั้น สมัยก่อนเป็นอย่างนั้นจริงๆ กุฏิมากมายแทบจะร้างน่ากลัว สมัยก่อนประชาชนไม่มีมากมาย เหมือนขณะนี้ เช่นเมื่อ ๕๐ ปีก่อนแล้ว ประชากรมีเพียง ๑๗-๑๘ ล้านคนเท่านั้น ในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า ศาลาการเปรียญวัดบ้านสิงห์ก็คงหลังเดิมอยู่ ในปัจจุบันนี้ เพียงแต่ปฏิสังขรณ์ใหม่เท่านั้น สมัยก่อนมีหาบกระจาดของทุกคนที่มาวัด วางตั้งไปเกือบครึ่งศาลา แต่คนไม่มากนัก

ในบ้านสิ่งที่มีวัดหลายวัดเช่น วัดหนองอ้อ วัดกำแพงเหนือ และวัดกำแพงใต้ ที่มีชาวลาวเวียง อาศัยอยู่ปฏิบัติเหมือนกันทุกวัด ในสมัยก่อน ศาลาการเปรียญของทุกวัด ที่สร้างมานับร้อยปีช่วงที่ผู้เขียนได้เห็นก็ทรุดโทรมลงบ้างแล้ว ปัจจุบันนี้ ได้รื้อไปหมดแล้วเหลือเพียงศาลาวัดบ้านสิงห์ ที่เป็นเครื่องไม้ทรงสถาปัตยกรรมไทย

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อน สงบเรียบง่าย ทุกคนมีเวลามาทำบุญที่วัดจะเดินมาเป็นแถวๆ เดินกลับก็เป็นแถวๆ ค่อยกันไปตามทางสนุกสนาน สมัยผู้เขียนเป็นเด็ก นานถึง๖-๗วันจึงจะได้เห็นรถยนต์สักคัน บางที่เป็นเดือนก็ไม่เห็นรถยนต์กันเลย เวลาจะไปไหนก็เดินไป ไม่ค่อยมีอันตราย ไม่มีฝุ่น ไม่มีควันพิษ ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย

หมอแกมป์เฟอร์ หรือ เอนเยิลเบิร์ต แกมป์เฟอร์ (Engelbert kaempfer) หมอชาวเยอรมันผู้หนึ่งเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๒๓๐ ช่วงจะสิ้นรัชการสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และตอนต้นสมัยสมเด็จพระเพทราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา ได้เขียนบันทึกเรื่องราวต่างๆ ในสมัยนั้นไว้ บางส่วนของบันทึกนี้ ได้เล่าถึงการเข้าวัดทำบุญของคนไทยและกล่าวถึงคนไทยขณะนั่งฟังเทศน์ไว้ว่า

“ถึงเวลา มีพระแกว่ขึ้นแสดงพระธรรมทางคัมภีร์โบลานจารด้วยอักษรคำอ่านด้วยสำเนียงซ้ำๆ และขัดถ้อยขัดคำ ส่วนมากเป็นพระนักเรียนหรือพระหนุ่มๆ คำกลางคำ หรือชื่อกลางชื่อ ผู้ฟังก็พนมมือขึ้นเหนือหน้าผากแสดงคารวะ แต่ส่วนมากมีความเลื่อมใสและตั้งใจฟังเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ข้าพเจ้าได้เห็นมากับตาตนเอง ลางคนก็นั่งเจียนหมาก หรือตำหมาก

พอเดินมาถึงทางสามแพร่ง หรือทางแยก จะมีไม้กระดานแผ่นตอกไว้บนยอดเสาผู้คนที่พากัน เอาข้าวที่เหลือจากใส่บาตรพระ วางไว้บนแผ่นไม้กระดานนั้น เพื่อให้นกกาหรือสัตว์ต่างๆ ที่หิวโหยได้เก็บกิน ประทับชีวิตไปได้ คือทำบุญแล้วให้ทาน ทำจนครบถ้วนทุกกระบวนการ จะเกิดอานิสงส์ของผลบุญอย่างเหลือล้น

ประเพณีบุญข้าวจี่

ลาวเวียงมีประเพณีที่เรียกว่า “บุญข้าวจี่” คำว่า “จี่” แปลว่า เผา ในความหมายของลาวเวียง งานบุญนี้จะเอาข้าวใส่กระบอกไม้ไผ่ใส่กะทิใส่ถั่ว เผาจนสุกเรียกว่า “ข้าวหลาม” แล้วทำบุญกันที่วัด ทุกครัวเรือน จะทำข้าวหลามกันทั้งสิ้น ฉะนั้น วันพระนั้นมิแต่ข้าวหลามเป็นส่วนใหญ่

เรื่องนี้มีในพุทธประวัติ นัยว่าเป็นมูลเหตุของการทำข้าวจี่ กรณีนางปุลณทาสี ได้ทำแบ่งจีถวายพระพุทเจ้า นางเกรงว่าพระพุทเจ้าจะไม่คืนข้าวจี่ของนาง พระพุทองค์ทรงทราบด้วยญาณ จึงได้ฉันทข้าวจี่นั้น นางดีใจมาก และได้ฟังธรรมในที่สุด ได้เป็นอริยบุคคล ข้าวจี่นี้ได้วิวัฒนาการมาเป็นข้าวหลามในที่สุด

ชาวลาวเวียงทำบุญข้าวจี่ในเดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ มีการเผาข้าวหลามกันทั่วครัวเรือน ตั้งแต่ ๑๔ ค่ำ นำมาตัดเป็นท่อนๆ พองาม ใส่จานถวายพระ หรือใส่บาตรพระ แต่ก็ยังตัดบาตรข้าวเจ้า มีสำรับคาวหวาน เป็นปกติเหมือนการทำบุญในวันพระธรรมดา แต่วันนี้มีพิเศษกว่านั้น คือ มีข้าวหลามด้วย บุญข้าวจี่เป็นประเพณีสำคัญอันหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาว เพราะเป็นประเพณีบุญ ที่มีชื่อว่า บอกให้เห็นชัดว่าเป็นลาว เพราะคำว่า “จี่” เป็นภาษาลาว

ประเพณีตักบาตรดอกไม้

ประเพณีตักบาตรดอกไม้มีขึ้นที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรีโดยพิธีนี้จะจัดให้มีขึ้นในวันเข้าพรรษา คือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปีที่ทำกันที่วัดพระพุทบาทราชวรมหาวิหารนั่นเองและปฏิบัติกันประจำเสมอตลอดมา

โดยปกติในวันเข้าพรรษา จะมีการตักบาตรทำบุญกันทุกวัด ๓ วัน แต่ ณ ที่วัดพระพุทบาทราชวรมหาวิหารนี้ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ก็จะมีการตักบาตรทำบุญกันตามปกติเช่นเดียวกันกับวัดทั่วไปในประเทศ

ไทย โดยนำอาหารคาวหวานดอกไม้ธูปเทียน ไปบูชาพระพุทธรูปเหมือนเช่นเคย แต่ในช่วงเย็น ประมาณ ๔ โมงเย็น หรือ ๑๖ นาฬิกา พุทธศาสนิกชนจะนำดอกไม้ชนิดต่างๆ มาใส่บาตรพระกันอีกรอบหนึ่ง

ดอกไม้ที่นำมาส่วนใหญ่ จะเป็นดอกไม้ที่หาได้ในฤดูฝน ช่วงเช้าพรรษาเป็นช่วงฤดูฝนมีดอกไม้หลายชนิดอยู่แล้ว แถบนี้จะเรียกว่า “ดอกเช้าพรรษา” จำพวกดอกขิง ดอกข่า ตระกูลนี้มีหลายชนิดขึ้นมาแต่พื้นดินเป็นก้านดอกเลยพอรวบรวมได้พอเพียงแล้วก็นำมาตักบาตรถวายพระในตอน ๔ โมงเย็นตักบาตรดอกไม้อย่างเดียว

พอพระสงฆ์เดินตามถนนมุ่งหน้าเข้าสู่วัด ชาวบ้านที่มาตักบาตรก็จะมารอใส่บาตรดอกไม้สองข้างถนน พระสงฆ์รับดอกไม้แล้วนำไปบูชาพระพุทธรูปเจดีย์เกษแก้วจุฬามณี และเจดีย์ มหาธาตุ เป็นอันเสร็จพิธีเพียงเท่านี้

ประกอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์จังหวัดสระบุรีมีลาวอพยพหลายเผ่าพันธุ์ด้วยกัน แม้อลาวเวียงก็มีที่นั่นด้วยจึงน่าจะสอดคล้องกันว่าเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากชาวลาว

ประเพณีการสู่ขวัญข้าว

ชาวลาวเวียงบ้านสิงห์ในอดีต มีอาชีพหลักในทางการเกษตร คือทำนา ด้วยเหตุว่า ตำบลบ้านสิงห์มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบน้ำท่วมมาถึง ส่วนหนึ่งของอำเภอโพธาราม ซึ่งมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน กาทำนาของชาวลาวเวียงสมัยก่อนนั้นเมื่อเริ่มเดือนสาม เดือนสี่ หรือเดือนห้า ขึ้นแรกจะมีการไถตะ พลิกหน้าดินตากแดดให้ดินสุก แล้วจึงทำการไถแปร พอถึงเดือนหก เดือนเจ็ด ก็เริ่มหว่าน จะไถกลบหรือไม่ก็ได้ ส่วนบริเวณนาที่อยู่ในหนอง จะต้องใช้ข้าวลอยพันธุ์ ที่นิยมปลูกคือ พันธุ์หลวงประทวน ส่วนข้าวเหนียวจะหว่านในเดือนแปด เพราะเป็นข้าวเบาแก่เร็ว ข้าวเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก บริเวณท้องทุ่งในตำบลบ้านสิงห์ มีแหล่งน้ำพอเพียงที่จะเลี้ยงต้นข้าวจนแก่

ครั้นข้าวแก่เต็มที่แล้ว ราวเดือนสิบเอ็ดสิบสอง ข้าวเบา ก็จะพอเก็บเกี่ยวได้แล้วเกี่ยวมาจนถึงเดือนอ้ายเดือนยี่ คือประมาณเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม ถึงต้นมกราคม เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จอาจมีการตากฟ่อนข้าว ต้องประมาณเวลาตากให้พอเหมาะ หากตากนานเกินไป เมล็ดข้าวจะกรอบและหักได้

ในการทำนาของชาวลาวเวียง มีการลงแขก คือการเอาแรงกันมาช่วยกันกลุ่มละ เก้าถึงสิบคน เริ่มแรกเตรียมลานนวดข้าว ปรับที่ให้ราบ ใช้มูลโคสดผสมน้ำ ย่ำด้วยเท้าเปล่าให้เข้ากัน แล้วใช้ไม้กวาดทางมะพร้าวกวาดให้มูลโคนั้นเกลี่ยไปทั่วลาน

ขั้นตอนต่อไปก็เอาข้าวไปผัด โดยสีผัดให้ฝุ่นละออง และเมล็ดที่สับเป็นเกลบ ชั้นฟางเล็ก ไล่ออกจากข้าวให้หมด โดยเครื่องสีผัด ชาวนาก็มีกันทุกบ้าน หลังจากสีผัดแล้วก็โกยข้าวใส่กระบุง เข้าเก็บในยุ้งข้าวต่อไป

กระบวนการตั้งแต่ไถหว่านจนเก็บเกี่ยวแล้วเข้าลานนวด จนได้ข้าวขึ้นยุ้งฉางนับว่าเหน็ดเหนื่อยเอาการอยู่ใช้คนใช้กำลังเสียเหงื่อไปไม่น้อย ขอให้นึกถึงคนทำนาบ้าง เวลาเรากำลังรับประทานข้าว อย่าให้ข้าวหกมากนัก คนโบราณบอกว่า ข้าวหนึ่งรวงกว่าจะมาถึงจานที่เราทานอยู่นี้ เหลือสุทธิเพียงเจ็ดเม็ดเท่านั้น ที่เหลือตกอยู่ที่นา ตกอยู่ตามทาง ตกที่ลาน ตีอยู่ที่ฟาง ฉะนั้นเวลาทานข้าวอย่าให้หกเรียรด เมื่อข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตกราวเดือนสามข้างขึ้น ก็จะมีประเพณีการสู่ขวัญข้าวหรือเรียกขวัญข้าว

ความเชื่อของชาวลาวเวียงสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาโดยเชื่อกันว่า นั้นมี ขวัญข้าวคือ จิต ต้องให้ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัว ภายจึงดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขดังนั้นจะมีการผูกแขนเรียกขวัญกัน ข้าวหรือพระแม่โพสพก็เหมือนกันก็ต้องมีจิตวิญญาณจึงต้องเรียกขวัญข้าวหรือสู่ขวัญข้าว

ต้นข้าวหรือข้าวคือพระแม่โพสพ ซึ่งแปลว่าเทพธิดาแห่งข้าว หรือเจ้าแม่แห่งข้าว ก็ต้องมีชีวิตจิตใจเหมือนแม่ธรณีเช่นนั้นจึงต้องสู่ขวัญท่านด้วย

การเตรียมข้าวของสู่ขวัญ อันมีบายศรี สำรับกับข้าวคาวหวาน ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง ไข่ขวัญอาจมีสุร่าบ้าง ตามธรรมเนียม มีตะกร้าสานด้วยไม้ไผ่ขนาดเล็ก มีหูหิ้วเรียกว่า ตะกร้าขวัญข้าว ในตะกร้าใบนั้นจะ

ประกอบด้วย ดอกไม้รูปเทียน ข้าวต้มมัด ใบคำใบคุณ และขมื่นขึ้น ที่เวลาหัวแก่จะโผล่ขึ้นมาจากดิน มุ่งหมายให้ ความเจริญงอกงามและสูงขึ้น ให้ผลผลิตได้มากๆ ทำนองนั้น นอกจากนั้นของในพิธีที่จัดเตรียมไว้มีข้าวปากหม้อ กล้วยน้ำหว้าหวีสวยๆ สำหรับควาหวานนำมาตั้งที่หน้ายั้งข้าว

เมื่อถึงเวลาทำพิธีสู่ขวัญ หรือเรียกขวัญ จะมีหมอขวัญผู้ชำนาญการในพิธีกรรม อันนี้สามารถท่องมนต์ หรือสวดมนต์ กล่าวคำ เรียกขวัญได้ในวงศาคนญาติ เท่าที่ทราบจากคำบอกเล่าของญาติผู้ใหญ่ คนที่เชิญมาเป็น หมอขวัญคือ ปู่เย็น จินดาสิงห์ ทุกครั้งที่สู่ขวัญข้าว จะเชิญท่านมาทำพิธี หลังจากมีการทำพิธีแล้วก็มีการเลี้ยงข้าว หมัก หรือกระแช่ ที่นิยมกันสมัยนั้น ทำเลี้ยงกันในหมู่ญาติ หรือชาวบ้านใกล้เคียงที่ร่วมแรงร่วมใจกันทำนา มาด้วยกันด้วยความเหน้อยยาก ละบัดนี้มีความหวังเพิ่มขึ้นอีกว่าในปีหน้าฟ้าใหม่การทำนาของเราจะบังเกิดผลดี ยิ่งๆ ขึ้นไปเพราะได้ทำพิธีสู่ขวัญข้าวอย่างถูกต้องตามประเพณีแล้ว

เมื่อมาถึงวันนี้ท้องทุ่งที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะหนองโน ดอนทัน หนองมะหุด ดอนโพธิ์ หนอง ขวาง เป็นต้น ไม่มีการปลูกข้าวแล้ว ที่ดินบางส่วนกลายเป็นโรงงาน ที่อยู่อาศัย กลายเป็นสวนไร่ปลูกไม้ยืนต้น หรือทำสวนไม้ล้มลุก ปลูกผัก ปลูกหญ้าไปหมดแล้ว ดังนั้น เมื่อไม่มีการปลูกข้าวก็ไม่มีการประเพณี แรกนาขวัญ ไม่ มีประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีดังกล่าวจึงกลายเป็นตำนานไป

การสร้างเขื่อนใหญ่ที่กาญจนบุรี นับว่ามีประโยชน์ทำให้มีการเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี แม้กระทั่งในเดือน เมษายน ก็ยังมีการใช้คลองน้ำชลประทานที่ผันตามคลองคอนกรีต ส่งมาให้ที่ดอน จนกระทั่งเพาะปลูกได้เป็นอย่างดี มีการทำไร่ทำสวนนอกฤดูกาลเพิ่มผลผลิตอย่างมากมาย ยังคงความเจริญเข้ามาสู่ชาติบ้านเมืองของเราอย่าง มากในทุกวันนี้

เขื่อนก็ได้ถูกทำลายไป อันเป็นป่าต้นน้ำลำธารไม่น้อย แม้บริเวณใต้เขื่อนก็คงเช่นเดียวกัน หากมองในแง่ ระบบนิเวศน์ท้องทุ่งในเขตโพธารามที่เคยเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง มีตะกอนปุ๋ยอินทรีย์ที่พัดพามากับน้ำน้ำแร่ธาตุที่ อุดมสมบูรณ์มากกับท้องทุ่งดังกล่าว เมื่อไม่มีน้ำท่วมหลากมาถึง ดินตะกอนก็ไม่มาตก ดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็เริ่ม เสื่อมลง พืชพรรณน้อยใหญ่ก็เริ่มล้มตายและสูญหายไป ต้นไม้ยืนต้นบางชนิดถูกมนุษย์โค่น เพราะระบบนิเวศน์ เสียไปไม่มีการเกิดมาใหม่ตามธรรมชาติเพื่อทดแทนของเดิม จึงหมดไปหลายพันธุ์ไม้ เป็นต้น

ในอดีตที่ตำบลบ้านสิงห์ มีอ้อยที่บริโภคได้ถึง ๔ ชนิด ได้แก่ อ้อยแดง ต้นเล็กๆ เปลือกแข็ง หากใครเจ็บ คอไอมาก รักษาไม่หายใช้อ้อยแดงนี้ผ่าออกหาเกลืออย่างไฟให้หอมแล้วคั้นเอาน้ำมาทานจะหายไอน้ำที่ อ้อย งวงข้าง ต้นโตขนาดโคนแขนคน รุนๆยาวมากประมาณ ๑-๒ ล้วนต้นขาวอวบ ใบยาว ถ้าอ้อยงวงข้างมีอยู่ถึงวันนี้ คงจัดเป็นสิ่งมหัศจรรย์ได้ สำหรับคนรุ่นใหม่ เป็นพืชที่แปลกมาก ถ้าอ้อยธรรมดาเปรียบเสมือนงู สิ่งงูเห่าหม้อ อ้อยงวงข้างคงเปรียบเหมือนงูเหลือม งูหลาม ฉะนั้นอีกอันหนึ่งคือ อ้อยขาไก่ ต้นเหลืองรับประทานง่าย แทะ เปลือกง่ายไม่เจ็บปาก เนื้อนิ่ม หวานหอมอร่อย ไม่หวานจัดเหมือนอ้อยบริษัท น้ำมากใบเขียวสด อันสุดท้ายคือ อ้อยบริษัท เป็นพันธุ์ใหม่เข้ามาทีหลัง ปลูกกันมากที่สุด น้ำหวานมากเปลือกเขียวพอประมาณ อ่อนกว่าอ้อยแดง แต่แข็งกว่าอ้อยขาไก่ สมัยนั้นไม่มีหีบที่ต้องส่งโรงงานน้ำตาล เพราะสมัยนั้นไม่มีโรงงานน้ำตาล

ในอดีตที่ตำบลบ้านสิงห์มีเสื่อปา ชุกชุมมาก มีกระต่ายและมีลิงเป็นฝูง มีแร้งเป็นฝูงมีต้นยางใหญ่วัดบ้าน สิงห์ แร้งนี้เล่ากันว่ามิถุนายนปีที่ประเทศธิเบต บินมาไกลมาก และคงไม่อยากกลับและชอบใจที่อยู่ในประเทศไทย ตัวใหญ่มาก ลำตัวขนาดใหญ่ผู้ชายอายุแปดขวบ สูงประมาณสองฟุตกว่า เวลาจะขึ้นบินต้องมีสนามบิน หรือที่ เรียกว่า รันเวย์ คือมีลานวิ่งประมาณ ๕-๑๐ วา จึงจะขึ้นบินได้ ตัวหนักมาก เล่ากันว่า แร้งอายุยืนมาก เพราะ จังหวัดราชบุรี ที่ภูเขาลูกหนึ่งชื่อ เขาแร้ง มีพืชชนิดหนึ่งที่ชื่อว่า มวกผา ขึ้นตามหน้าผาสูง แร้งบินไปเก็บกินได้ ทำให้แร้งอายุยืนเพราะมวกผา มีสรรพคุณเป็นยาอายุวัฒนะ แร้งไปชุมนุมกันมากจึงเรียกว่าเขาแร้ง เมื่อกินมวกผา ที่เขาแร้งนี้ คนกว่าจะปีนขึ้นไปเก็บได้ลำบากมาก

เขียนมาถึงตรงนี้เพียงอยากให้ผู้อ่านคล้อยตามว่า พืชพันธุ์ไม้หลายชนิดสูญหายไป พร้อมกับสัตว์บางชนิด ตัวอย่างเช่น มวกผา กับแร้ง ดังที่เล่ามานี้ น่าจะเกิดจากระบบนิเวศน์มันเสื่อมเสียไป สิ่งเหล่านี้จึงพลอยสูญหายไป เหมือนห่วงโซ่อาหาร ก็อาจเป็นไปได้

ประเพณี สารทลาว

ลาวเวียงบ้านสิงห์ มีประเพณีที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดขาดไม่ได้ คือ สารทลาวที่ว่าขาดไม่ได้เพราะมีผลทางจิตใจดังจะได้สาธยายต่อไป สารทลาว คนลาวเวียงบ้านสิงห์ เรียกกันว่า ยายห่อข้าว คำว่า ยาย ภาษาลาวเวียงตรงกับไทยว่า รายกัน เรียงราย เรียงแถว

สารทลาวจะมีขึ้นประมาณ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ วันนั้นจะไปทำบุญตักบาตร กรวดน้ำ ตามปกติ คือ ตักบาตรมีสำหรับกับข้าว คาวหวาน พร้อมเหมือนวันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนาอื่น แต่จะพิเศษตรงที่มีข้าวห่อ ๒ ห่อ ๒ ห่อนี้มีทุกอย่าง ของดี เช่น กับข้าว ขนม ผลไม้ ใส่รวมไว้ในห่อ บางคนไม่ทำเป็นห่อ ทำกระทงใบตองเล็กๆ รวมกันหลายๆกระทง

อาหารที่จัดห่อมาและเอามาในวันนั้น นอกจากอาหารคาวหวาน สำหรับข้าวเลี้ยงพระแล้ว อาหารที่ห่อมานั้นมี ข้าว เผือก มัน ฟักทองต้ม ผักรัง มะพร้าวอ่อน อ้อย ส้มเขียวหวาน รวงสาต

แต่สารทลาวนี้ มีอาหารสำคัญอย่างหนึ่ง คือ กระจยาสารท โดยเอาข้าวไปคั่วให้แตก เอากากออก ต้มข้าวเม่ามาพอบรรเทา กวนน้ำตาลปีบในกระทะ แล้วใส่ข้าวเม่า งาม ถั่วลิสง ใสลงไป กวนให้เข้ากัน แล้วใส่เข้าตอกลงไป กวนให้เข้ากันสนิทจนแห้ง แล้วบริโภคนั้นเป็นขนมหวานที่สำคัญที่สุด

ห่อที่ ๑ นำไปใส่กระบุงที่พระสงฆ์เอามาตัดไว้ ต่อหน้าทุกคนเอามาใส่ ห่อที่ ๒ นำไปวางไว้ที่โคนต้นโพธิ์ใหญ่ ที่วัดแต่ละวัด จะมีต้นโพธิ์มีอายุมากที่สุดขนาดหลายคนโอบโตมาก ชาวลาวเวียงจะเอาข้าวห่อที่ ๒ มาวางที่โคนต้นโพธิ์โดยเอาใบตองปูพื้นให้เรียบดูสะอาดสะอาดแล้วเอาห่อข้าวห่อที่ ๒ วางให้ลูกหลานก็นั่งเฝ้า

เมื่อพระสงฆ์ฉันอาหารเสร็จแล้วก็เริ่มนั่งพิจารณาเสกข้าวห่อที่ ๑ บนศาลา ปลุกเสกให้ดีเป็นมงคลแล้วเจ้าของห่อก็จะเอาห่อของตน บางที่ได้ห่อของคนอื่นก็ไม่ว่ากัน เสร็จแล้วให้เอากลับไปไว้ที่นาของตนเอง แล้วแก้อ่อออก วางจุดรูปเทียนเวลาวางห่อข้าววางบนคันทนา นาไครนามัน วางกันไป คติโบราณเชื่อว่า ขณะที่ข้าว ตั้งห้องราว เดือน ๑๐-๑๑ คงจะเหมือนคน อยากกินเปรี้ยว กินหวาน ฉะนั้นจะให้ท่านกินอิมๆข้าวจะได้เมล็ดโตๆได้ข้าวมาก

ส่วนพวกที่อยู่โคนต้นโพธิ์ บางคนก็จะลงมาขณะพระกำลังฉันเพลอยู่ เอามาวางไว้ก่อนมีคนหรือสุนัขมาเอาไปกิน ญาติเลยไม่ได้กินกัน จุดรูปเทียนสมัยก่อนใช้รูปสองดอก เรียกปุย่า ตายาย หรือญาติที่ล่วงลับไปแล้วให้มากินอาหาร ที่เอามาเลี้ยงวันนี้ เรียกว่า “เลี้ยงผีบรรพบุรุษ”

ความเชื่อมีว่า ในช่วงนี้จะปล่อยผีมา ผีที่รอคอยมานานก็จะรอวันนี้ ผีบรรพบุรุษก็มากันมากมาย ผีร่างตนมาแล้ว ไม่พบญาติของตน คือญาติอาจติดธุระหรือลืม จะด้วยเหตุผลอะไรก็ไม่ทราบได้ เอาเป็นว่า มากับเขาเหมือนคนอื่นๆ คนอื่นเขาได้กิน ตัวเองไม่ได้กิน เลยสาปแช่งบุตรหลานตัวเองที่ไม่ได้มาวันนี้

ผู้เขียนเล่าเรื่องราวที่เคยพบมาที่ว่า วันนั้นบางคนที่เคยไปทำการเลี้ยงผีบรรพบุรุษทุกปี แต่อยู่มาปีหนึ่งไม่ได้ไป รายนี้ก็จะเกิดอุบัติเหตุ แต่ยังไม่ถึงตาย เพียงเลือดตกยางออก นี่เป็นเพราะไม่ได้ไปเลี้ยงผีบรรพบุรุษ เพราะหนึ่งปีมีครั้งเดียวเท่านั้น งานทำบุญประเภทอื่นคงยังพอผ่อนผันบรรเทากันได้ แต่ยายห่อข้าว ไม่สมควรขาด ต้องไปทำเป็นประจำทุกปีให้จงได้ ชีวิตจะสงบสุขร่มเย็น หน้าที่การงานเจริญก้าวหน้า ผีบรรพบุรุษให้ศีลให้พร บุตรหลานกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้มีพระคุณ

เทศน์มหาชาติ

เทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าแก่หมู่พระญาติ และพุทธบริษัทโดยมีพระพุทธประสงค์ ที่จะให้เป็นคำสอนก่อให้เกิดประโยชน์ แก่ผู้สดับฟังในขณะนั้น

ลาวเวียงมีประเพณีเทศน์มหาชาติเช่นเดียวกันกับคนไทย แต่ที่เทศน์เป็นภาษาลาว ตามแบบฉบับของตน ชาวอีสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น จะเริ่มเทศน์มหาชาติเดือนยี่ถึงเดือนห้าแล้วแต่จะได้วันไหนเป็นวันดี ส่วนใหญ่จะราวเดือนสี่ก็เลือดเอาวันไหนเป็นวันเทศน์มหาชาติ

แต่ชาวลาวเวียงบ้านสิงห์ จะมีเทศน์มหาชาติราวเดือนสิบเอ็ด ข้างขึ้น ประมาณนั้น ส่วนใหญ่มีเทศน์ ๒-๓ วัน ช่วงออกพรรษา มีลำดับว่า ออกพรรษา ตักบาตรเทโวและเทศน์มหาชาติ

วันแรกที่มีการเตรียมตกแต่งสถานที่ศาลาการเปรียญ ตอนบ่ายทำพิธีอันเชิญพระอุคุตเถระ ผู้มีมหิทฤทธิ์ เป็นที่เกรงกลัวของพญามาร แห่งหนังสือ เทศน์รอบศาลาสามรอบ เริ่มเทศน์ คาถาพันธ์ มาลัยหมื่น มาลัยแสน เข้ามีตัวต่อมา มีการตักบาตร ข้าวปั้นก้อน ตอนหลัลาวเวียง ใช้ข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ข้าวปั้นก้อนก็ใช้ข้าวเจ้าแทนข้าวเหนียวแล้วมีการตักบาตรเทโวโรหณะ นอกจากมีการตักบาตรทำบุญอาหารคาวหวานแล้ว ยังมีตักบาตรข้าวสาร อาหารแห้ง และสังฆภัณฑ์ด้วย จากนั้นก็พากันฟังเทศน์จนจบ๑๓กัณฑ์ รวมเทศน์๒ วัน มีพุทธศาสนิกชนมีจงกัณฑ์เทศน์แต่ละกัน ถือว่าได้บุญกุศลแรงโดยเฉพาะกัณฑ์ มหาราช ข้าวของติดกัณฑ์เทศน์ ต้องมากหน่อย ให้สมชื่อมหาราช กระจาดใหญ่ ทำบุญแล้วจิตใจสบายมีความสุข

ในความจริงแล้วการเทศน์มหาชาติน่าจะเรียกว่า ธรรมเนียมประเพณีเทศน์มหาชาติ หากใช้คำว่า ประเพณีน่าจะกินความหมายแคบกว่า อย่างไรก็ตาม การเทศน์มหาชาตินั้น มีรายละเอียดพิธีกรรม ขั้นตอนในการดำเนินกิจการมากมาย จึงไม่สามารถย่อลงให้สั้นแล้วนำมาเขียนใหม่ได้ ผู้เขียนตั้งใจจะศึกษาเรื่องเทศน์มหาชาติเพียงเรื่องเดียว โดยเฉพาะในโอกาสต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในทรรศนะของผู้เขียน มีความเห็นว่า เรื่องเทศน์มหาชาติ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดกว่าทุกเรื่อง ที่เขียนมา เพราะเป็นเรื่องของศาสนา จึงมุ่งที่จะพิจารณาในหลักคำสอนมากกว่าที่เน้นเรื่องพิธีกรรม ผู้เขียนประสงค์จะให้ท่านผู้อ่านได้พบกับหลักธรรมอันแท้จริง หรือแก่นแท้ของเรื่องเทศน์มหาชาติ โดยให้ท่านผู้อ่านที่สนใจได้โปรดศึกษารายละเอียด โดยตรงเรื่อง อานิสงค์มหาชาติ ซึ่งเป็นบทที่ชี้ให้เห็นผลของการได้ฟังเทศน์มหาชาติ อย่างสมบูรณ์

อย่างน้อยชาวลาวเวียงก็มีความเชื่อ พื้นฐานกันทุกคนว่า การได้ฟัง เทศน์คาถาพันธ์ ก็จะทำให้ได้ไปเกิดยุคศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนพึงปรารถนา และเป็นปัจจัยบรรลุมรรค บรรลุผลและพระนิพพาน เทอญ